فصلنامه حسابداری مالی/سال یازدهم/ شماره ٤١ /بهار ۹۸/صفحات ۱۵۰- ۱۲٦

الگوی راهبری شرکتی در بانک‌های ایران

محسن رضایی*
امین ناظمی**

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۰/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۵/۰۵

چکیده

راهبری شرکتی یکی از مسائل حائز اهمیت در نهادهای مالی و پولی است. همچنین راهبری شرکتی قوی در شرکت‌ها و بانک‌ها مهم‌ترین ابزار جلوگیری از فساد محسوب می‌شود. در این پژوهش ارائه الگوی راهبری شرکتی مطلوب در بانک‌ها بررسی می‌شود. برای این منظور ابتدا مؤلفه‌های راهبری شرکتی با استفاده از مبانی نظری و نظرات خبرگان استخراج و معیارها در الگوی راهبری شرکتی با استفاده از تجزیه‌وتحلیل سلسله مراتبی (AHP) اولویت‌بندی شد. برای این کار از نظرات خبرگان شامل مدیران بانکی و اساتید دانشگاهی استفاده شد. داده‌های استخراج شده از ۴۰۸ پرسش‌نامه جمع‌آوری شده از مدیران بانکی و اساتید دانشگاهی با استفاده از نرم‌افزار اکسپرت چویس تجزیه و تحلیل شد. در نهایت معیارهای اصلی راهبری شرکتی به ترتیب شامل: ابعاد کنترلی داخلی با ضریب ۰/۴۱۹، ابعاد کنترلی خارجی با ضریب ۰/۲۲۸، ابعاد کنترلی مدیریتی با ضریب ۰/۲۰۹، ابعاد مالکیتی با ضریب ۰/۰۵۸ و ابعاد مدیریتی با ضریب ۰/۰۵۶ رتبه‌بندی شدند. همچنین در بین مؤلفه‌ها حسابرسی داخلی، کمیتهٔ حسابرسی به عنوان مؤلفه‌ای از ابعاد کنترلی داخلی، کیفیت حسابرسی به عنوان مؤلفه‌ای از ابعاد کنترلی خارجی، استقرار سیستم‌های مدیریتی به عنوان مؤلفه‌ای از ابعاد کنترلی مدیریتی، سهامداران نهادی به عنوان مؤلفه‌ای از ابعاد مالکیتی و تخصص و تجربه مدیرعامل به عنوان

*دانشجوی دکترای حسابداری، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران
Email: mohsen8203934@yahoo.com
**استادیار حسابداری، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران (نویسنده مسئول)
Email: aminnazemi@gmail.com

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

مؤلفه مدیریتی به ترتیب به عنوان مؤلفه‌های اول انتخاب شدند و در نهایت الگوی مطلوب راهبری شرکتی در بانک‌های ایران پیشنهاد شد.

واژه‌های کلیدی: الگوی راهبری شرکتی بانک‌ها، ابعاد مالکیتی، ابعاد کنترلی مدیریتی، ابعاد کنترلی خارجی، ابعاد کنترلی داخلی.

۱- مقدمه

راهبری شرکتی از دیرباز به عنوان یک موضوع اساسی در بنگاه‌های اقتصادی و بخصوص بانک‌ها مطرح بوده است. در واقع، اطمینان از اینکه توان یک بنگاه اقتصادی نظیر بانک در جهت اهداف توافق شده (و نه سایر مقاصد) تجهیز شده باشد، به موضوع راهبری شرکتی برمی‌گردد (حساس یگانه و سلیمی، ۱۳۹۰). عموماً افراد نسبت به سرمایه‌گذاری در بنگاه‌های اقتصادی دارای راهبری شرکتی ضعیف دچار تردید هستند (کامیابی، خدامی پور و امیری، ۱۳۹۷). پیچیدگی فعالیت بانک‌ها، عدم تقارن اطلاعات را افزایش و قدرت سهامداران را برای مدیریت بانک کاهش می‌دهد. تضاد منافع بین سپرده‌گذاران و سهامداران موجب می‌شود تا بانک‌ها الزاماً پاسخگویی بیشتری نسبت به حقوق سپرده‌گذاران داشته باشند و ریسک خود را کاهش دهند و ثبات سیستم پرداخت را تضمین نمایند. مقررات راهبری شرکتی در زمینهٔ تجدید ساختار مالکیت بانک موجب کاهش ریسک سیستماتیک می‌شود و ممکن است با هدف اصلی سهامداران مبنی بر افزایش ارزش سهام متفاوت باشد. به نظر می‌رسد اجرای راهبری شرکتی در بانک‌ها به بهبود عملکرد بانک کمک نماید (تقوی، احمدیان و کیانوند، ۱۳۹۲).

کمیتهٔ نظارت بانکی بال نخستین رهنمود خود را در خصوص اصول بهبود راهبری شرکتی در سال ۱۹۹۹ منتشر و در سال ۲۰۰۶، آن را مطابق با اصول راهبری شرکتی سازمان همکاری و توسعه اقتصادی بازنگری نمود. متعاقب انتشار رهنمود کمیته در سال ۲۰۰۶ و طی بحران مالی که از اواسط سال ۲۰۰۷ آغاز شد، ناکامی‌ها و مشکلات بسیاری که در زمینهٔ راهبری شرکتی پدید آمده بود، آشکار شدند. ازجمله این مشکلات می‌توان به عدم نظارت کافی هیئت‌مدیره بر هیئت عامل، مدیریت ناکارآمد ریسک‌ها و وجود ساختارهای بانکی بی‌جهت پیچیده یا مبهم اشاره کرد. این کمیته تصمیم گرفت رهنمود خود را مورد بازنگری قرار دهد، لذا با بازنگری و اصلاح اصول مربوط، تداوم پذیرش و اهمیت به‌کارگیری آن‌ها توسط بانک‌ها و ناظران را به‌منظور اطمینان از اجرای مؤثر راهبری شرکتی تثبیت نمود (کمیتهٔ بال[1]، ۲۰۱۰). کمیتهٔ بال تاکنون ۳ سند منتشر کرده است. در سند بال ۳ که طی سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۸

1 Basel Committee on Banking Supervision

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

منتشر شد بر افزایش سطح استحکام و انعطاف‌پذیری سیستم بانکی تأکید شد چرا که سیستم بانکی مستحکم و مقاوم در برابر بحران، پایه رشد اقتصادی پایدار در هر کشوری به شمار می‌آید. سند ۳ در واقع اصلاح شدهٔ سند بال ۲ و با هدف تقویت قواعد مربوط به سرمایه و نقدینگی بهبود سطح انعطاف و مقاومت بخش بانکی است. همچنین این کمیته در سند بال ۳، به دنبال بهبود سطح مدیریت ریسک، حکمرانی و نیز شفافیت و افشای اطلاعات بانک‌هاست. در مجموع مهم‌ترین ویژگی‌ها و مشخصه‌های اصلی مقررات بال ۳ عبارت است از الزام به حفظ نسبت‌های سرمایه‌ای بالاتر، حذف منابع ضعیف سرمایه‌ای، الزامات سرمایه‌ای ضد چرخه‌ای، تقویت سطح پوشش ریسک، استفاده از نسبت اهرمی و ذخیره گیری با رویکرد آینده‌نگر و معرفی نسبت‌های نقدینگی (ملکی، ۱۳۹۶).

الگوهای مختلف راهبری شرکتی در سطح جهان ارائه‌شده که به‌تناسب فرهنگ، دین، شرایط اقتصادی و اجتماعی قابل‌استفاده هستند. برای نمونه می‌توان به الگوهای آمریکایی و انگلیسی، ژاپنی و آلمانی اشاره کرد (حسن‌زاده و علیزاده،۱۳۹۱). درعین‌حال با توجه به ساختار متفاوت بانک‌ها نسبت به سایر شرکت‌ها الگوهای مختلف مطرح شدهٔ راهبری شرکتی در بسیاری از موارد برای بانک‌ها مناسب نیست و آن‌ها نیازمند به الگوهای مخصوص به خود هستند (حساس یگانه و صدیقی، ۱۳۸۷). برقراری راهبری شرکتی در بانک‌ها متفاوت از برقراری آن در سایر نهادهای مالی است. پیچیدگی فعالیت بانک‌ها عدم تقارن اطلاعات را افزایش و قدرت نظارت سهامداران بر مدیریت بانک را کاهش می‌دهد؛ بنابراین استقرار اصول راهبری شرکتی در بانک ضروری است (فرزین‌وش، دادگر، مهرآرا و نجارزاده، ۱۳۹۶). شواهد اولیه در مطالعات گذشته نشان می‌دهد که راهبری شرکتی در مؤسسات مالی بیشتر کشورهای درحال توسعه، ضعیف است (پروز[1]، ۱۹۹۵). مقررات پیچیده و دست و پاگیر دولتی و پراکندگی بیش از حد بانک‌ها نسبت به سایر صنایع و شرکت‌ها باعث می‌شود تا اهمیت راهبری شرکتی در بانک‌ها بیشتر باشد همچنین پراکندگی شعبه‌های بانک‌ها خود باعث ضعف بیشتر مؤلفه‌های راهبری شرکتی در بانک‌ها می‌شود (لوین[2]، ۲۰۰۴).

نظام بانکداری ایران در شرایطی دهه سوم فعالیت خود را سپری می‌کند که بر اساس شاخص‌های مختلف اقتصادی و مالی و با وجود تلاش‌های مستمر سیاست‌گذاران دچار ناکارایی محسوسی است. حجم قابل‌توجه تسهیلات اعطایی غیر جاری، بنگاه‌داری بانک‌ها، سهم قابل‌توجه دارایی‌های سمی (دارای ریسک بالا) در ترازنامه، ناچیز بودن نسبت کفایت سرمایه،

1 Prowse
2 Levine

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

پایین بودن درجهٔ شفافیت نظام بانکی و عدم تأمین منابع واقعی سپرده‌گذاران بخشی از ناکارآمدی‌های نظام بانکی کشور است که مختص ایران نبوده و بسیاری از نظام‌های بانکی موفق کنونی توانسته‌اند با استفاده از سیاست‌های اصلاحی ازجمله استقرار نظام راهبری شرکتی بهینه، کارایی خود را به‌تدریج بهبود بخشند و مشکلات مذکور را تا حدود زیادی مرتفع سازند. با توجه به اهمیت راهبری شرکتی و به‌منظور پرهیز از ابتلا به بحران‌های بین‌المللی ناشی از ضعف راهبری شرکتی و موفقیت در اجرای سیاست‌های کلان اقتصادی کشور در زمینهٔ واگذاری شرکت‌های دولتی توجه به این موضوع ضروری است (شعری آناقیز، حساس یگانه، سدیدی و نره‌ئی، ۱۳۹۵).

ذکر این نکته لازم به نظر می‌رسد که استفاده از یک الگوی بین‌المللی برای بانک‌ها در ایران در عمل دارای مشکلاتی است، زیرا الگوهای بین‌المللی توسط کشورهای توسعه‌یافته با ساختارهای مالی و اقتصادی متفاوت تدوین شده است (عطاء الهی و راستی،۱۳۹۲). با توجه به این موضوع که بانک‌های بزرگ و بین‌المللی بیشتر در معرض تخلف هستند لذا تدوین یک الگوی مناسب راهبری شرکتی برای آن‌ها ضروری به نظر می‌رسد همچنین ریسک بانک‌ها نسبت به شرکت‌ها بیشتر است و ساختار الگوی راهبری شرکتی در آن‌ها متفاوت است (انجینر، دمیرگوک، هویزینگا و ما[1]، ۲۰۱۸)؛ بنابراین اصلاح دامنهٔ راهبری شرکتی بانک‌ها در ایران و طراحی مجدد ساختار فعلی و اتخاذ تدابیر برای ایفای نقش مؤثر کارکنان و اجرای اصول راهبری شرکتی در راستای مسئولیت‌های تعیین شده حائز اهمیت است. در این پژوهش ارائه الگوی راهبری شرکتی بانک‌ها با هدف بهبود کیفیت و شفافیت اطلاعاتی و در نتیجه افزایش کارآمدی دنبال می‌شود.

۲- مروری بر پیشینهٔ پژوهش

۲-۱- پژوهش‌های داخلی

در ایران، تغییر و تحولات بازار سرمایه و اهمیت نظارت بر بنگاه‌های اقتصادی موجب تدوین و تصویب نهایی آیین‌نامه نظام راهبری شرکتی در سال ۱۳۸۶ توسط بورس اوراق بهادار تهران شد. تدوین آیین‌نامهٔ مذکور در راستای افزایش کارایی و اثربخشی هیئت‌مدیره و مدیریت ارشد در ایجاد و استقرار نظام نظارت کارآمد بود (پورزمانی، اولی و عبدالهیان، ۱۳۹۳). بانک مرکزی نیز در سال‌های اخیر چندین دستورالعمل در زمینه راهبری شرکتی در بانک‌ها منتشر نموده است. آخرین نمونه دستورالعمل الزامات حاکم بر راهبری شرکتی در مؤسسات

1 Anginer, Demirguc-Kunt, Huizinga and Ma

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

اعتباری توسط بانک ابلاغ‌شده است. در این دستورالعمل که در ۱۶ فصل به بیان الزامات راهبری شرکتی در بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری می‌پردازد ۱۰۱ ماده مورد تأکید قرارگرفته است و الزامات مربوط به آن از ۱۳۹۷/۰۲/۱۲ به مؤسسات مالی و اعتباری جهت اجرا ابلاغ‌شده است[۱].

لذا پژوهش‌هایی که به موضوع موردنظر نزدیک است به‌اختصار بیان می‌شود:

فرزین‌وش و همکاران (۱۳۹۶) طی پژوهشی با عنوان نقش راهبری شرکتی بر شاخص‌های عملکرد نظام بانکی با استفاده از مطالعه کتابخانه‌ای و اسنادی به بررسی نقش راهبری شرکتی بر شاخص‌های سودآوری نظام بانکی و مقایسه تطبیقی بین کشورهای در حال توسعه (D8) و توسعه‌یافته (G7) در دورهٔ زمانی ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۴ و با حجم نمونهٔ ۱۵ بانک پرداختند. در این پژوهش برای برآورد الگو از روش داده‌های تابلویی استفاده شد و همچنین برای انتخاب اثرات ثابت و متغیر از آزمون هاسمن استفاده شد. نتایج نشان داد که اثرات متغیرهای راهبری شرکتی بر روی سودآوری بانک‌های مذکور اثرگذار است. همچنین سطح این اثرگذاری بر روی کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته متفاوت است.

کردلوئی، محمودزاده و جدید الاسلامی (۱۳۹۲) بیان نمودند که راهبری شرکتی یکی از مسائل بسیار حائز اهمیت در نهادهای مالی و پولی است، به‌نحوی‌که ضعف و توجه ناکافی به راهبری شرکتی صحیح در بانک‌ها به عنوان یکی از علل اساسی بحران مالی سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۰۷ شناخته شده است. در این پژوهش به‌منظور تدوین برنامه استراتژیک، میزان استقرار راهبری شرکتی در یک بانک نمونه در دو بعد جذابیت و توان (در قالب جذابیت بازار بانکی در وضعیت حال با وضعیت آتی و توان رقابتی بانک در موقعیت موجود با موقعیت مطلوب) بررسی شد. به‌منظور بومی‌سازی الگوها، سنجش و انتخاب متغیرها و شاخص با توجه به شرایط بانک و دانش‌افزایی، لحاظ کردن نظرات کارشناسان، مدیران عالی و میانی و ناظرین بانک‌ها صورت گرفت. نتایج پژوهش بیانگر شکاف معنادار شاخص‌ها در میزان رعایت اصول راهبری شرکتی بر اساس تهدیدها و فرصت‌های رقابتی بانکی در دو موقعیت حال و آتی و ضعف‌ها و قوت بانک برای دو موقعیت موجود و مطلوب بود.

کشیری و یزدانی (۱۳۹۲) به بررسی این موضوع پرداختند که بین ساختار راهبری شرکتی و عملکرد بانک‌ها و مؤسسات مالی و بیمه لیست شده در بورس اوراق بهادار تهران چه رابطه‌ای وجود دارد. آن‌ها دریافتند که استقلال هیئت‌مدیره و اندازه هیئت‌مدیره تأثیر معنادار مثبتی با

۱ برای نمونه می توانید به این آدرس مراجعه نمایید: http://www.cbi.ir/showitem/13088.aspx

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

عملکرد بانک‌ها و مؤسسات مالی دارد. شواهد نشان داد که اندازه سطح مالکیت مدیریتی تأثیر منفی معناداری بر عملکرد بانک دارد. نتایج پیشنهاد می‌کند که مکانیسم راهبری شرکتی بهتر برای هر بانکی ضروری است و بر منافع سرمایه‌گذاران و سهامداران تأکید دارد.

حساس یگانه و سلیمی (۱۳۹۰) الگویی را برای رتبه‌بندی حاکمیت شرکتی در ایران ارائه کردند. آن‌ها بر اساس الگوی مفهومی تدوین شده، اثرات مالکیت، حقوق سهامداران، شفافیت و اثربخشی هیئت‌مدیره را به عنوان ابعاد الگو انتخاب کردند و از طریق نظرخواهی از خبرگان نشان دادند که ابعاد شفافیت، اثربخشی هیئت‌مدیره، حقوق سهامداران و اثرات مالکیت به ترتیب با ضرایب ۰/۳۸، ۰/۲۳، ۰/۲۲ و ۰/۱۶ بیشترین تأثیر را در رتبه حاکمیت شرکتی داشته‌اند.

۲-۲- پژوهش‌های خارجی

آندریس، کاپرارو و نیستور[1] (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با عنوان راهبری شرکتی و اثربخشی آن در بانک‌های کشورهای با اقتصاد نوظهور به تأثیر راهبری شرکتی بر کارایی بانک‌ها پرداختند. نمونهٔ آن‌ها شامل ۱۳۹ بانک تجاری از ۱۷ کشور اروپای مرکزی طی سال‌های ۲۰۰۵-۲۰۱۲ بود. نتایج پژوهش نشان داد که اجرای دقیق ساختار راهبری شرکتی برای کشورهای با اقتصاد نوظهور در زمان بحران‌های مالی کارایی بانک‌ها را به‌شدت افزایش می‌دهد. همچنین مدیریت ریسک و هیئت نظارتی قوی برای بانک‌های سرمایه‌ای هزینه‌های فراوان و کارایی بالایی را به همراه دارد.

فرارینی[2] (۲۰۱۷) طی پژوهش خود با عنوان مطالعه در مورد نقش راهبری شرکتی در مؤسسات مالی ایتالیا نشان داد که پس از بررسی بحران مالی سال ۲۰۰۸ بخش اصلی بحران در مؤسسات مالی ناشی از عدم توجه این مؤسسات به راهبری شرکتی بوده است؛ بنابراین نقش نهادهای نظارتی و قانونی افزایش و این موارد به عنوان عواملی جهت اجرای مؤثر راهبری شرکتی در مؤسسات مالی در نظر گرفته شد و در نهایت مشخص شد که قوانین سخت‌گیرانه و مقررات و نظارت باعث جلوگیری از نوآوری در فرآیند مالی و کارآفرینی مدیریت می‌شود؛ بنابراین جهت اجرای مؤثر راهبری شرکتی در مؤسسات مالی باید تمامی معیارها را به‌صورت متعادل و یکسان به کار گرفت.

1 Andrieș, Căpraru and Nistor
2 Ferrarini

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

جان، دی‌ماسی و پاچی[1] (۲۰۱۶) طی پژوهشی با عنوان راهبری شرکتی در بانک‌ها به بررسی اثر آن در بانک‌های آمریکا از ۳ منظر پرداختند: اول- به حداکثر رساندن ارزش سهام بانک‌ها دوم- به حداکثر رساندن ارزش بانک‌ها در کل و سوم رسیدن به بالاترین سطح اهداف اجتماعی. بررسی‌ها نشان داد که راهبری شرکتی در بانک‌ها از سایر شرکت‌های تولیدی متفاوت است. همچنین به کار گرفتن مناسب معیارهای راهبری شرکتی از قبیل اعضای هیئت‌مدیره، مدیران موظف و غیرموظف، نظارت قانونی، حسابرس داخلی و پاداش جبران خدمات می‌تواند ارزش سهام و ارزش کل بانک را به بالاترین سطح برساند و همچنین اهداف موردنظر بانک در امور اجتماعی را برآورده سازد.

ماسری، عبدالفتاح و البهار[2] (۲۰۱۶) به بررسی رابطه راهبری شرکتی و مدیریت ریسک در بانک‌های اسلامی حوزۀ خلیج‌فارس پرداختند. آن‌ها طی پژوهش خود به بررسی ارتباط بین معیارهای راهبری شرکتی از قبیل اعضای هیئت‌مدیره، دوگانگی وظیفۀ مدیرعامل، درصد مدیران اجرایی و اندازۀ هیئت‌مدیره با مدیریت ریسک پرداختند و تعداد ۹۰ بانک اسلامی حوزۀ خلیج‌فارس را با استفاده از رگرسیون پنل طی سال‌های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ با استفاده از ۹۰۰ مشاهده بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که دوگانگی نقش مدیرعامل و اندازۀ هیئت‌مدیره با مدیریت ریسک بانک‌ها رابطۀ معکوس دارد و بین مالکیت دولت و مدیریت ریسک رابطۀ معنادار مثبتی وجود دارد.

گراسا و متوسی[3] (۲۰۱۴) در پژوهشی با عنوان بررسی راهبری شرکتی برای بانک‌های اسلامی به مقایسه این بانک‌ها در کشورهای حوزۀ خلیج‌فارس و کشورهای جنوب شرقی آسیا پرداختند. در این پژوهش الگوی راهبری شرکتی کشورهایی نظیر قطر، کویت، عربستان، امارات و بحرین با کشورهای اندونزی و مالزی مقایسه شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از اطلاعات بانک‌ها طی سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۰۲ و برای بررسی الگوی راهبری شرکتی از معیارهایی از قبیل اعضای هیئت‌مدیره، دوگانگی نقش مدیرعامل، ساختار مالکیت و نوع شریعت استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد که راهبری بانک‌های بین‌المللی از بانک‌های اسلامی متفاوت است و علاوه بر ذی‌نفعان و سهامداران دولت‌های اسلامی و قانون‌گذاران به ثبات سیستم بانکی و نظام راهبری شرکتی در بانک‌های اسلامی توجه می‌کنند. کاستی‌های ناشی از الگوهای راهبری شرکتی در کشورهای اسلامی ناشی از تفاوت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. همچنین تفاوت‌های

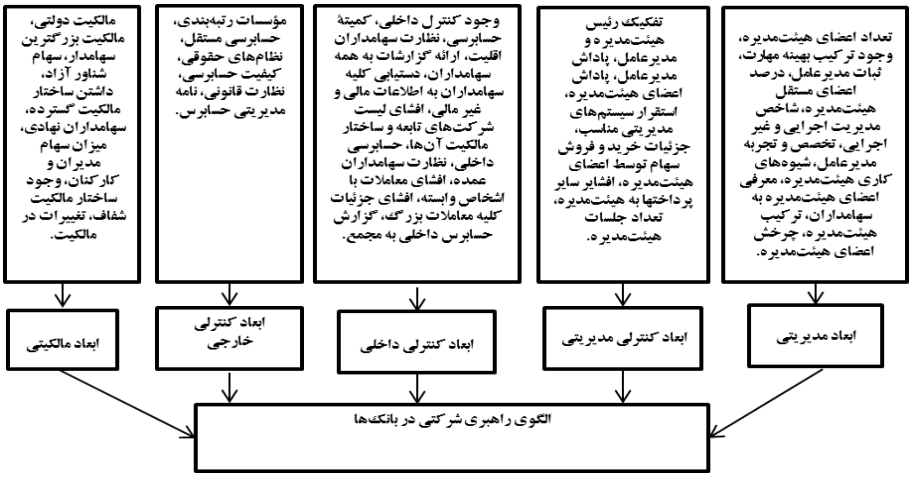
1 John, De Masi and Paci
2 Masry, Abdelfattah and Elbahar
3 Grassa and Matoussi

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

قانونی موجود در سطح کشورهای اسلامی با سایر کشورها بر روی راهبری شرکتی این کشورها تأثیرگذار است. همچنین سودآوری بانک‌ها و توجه به سود سهامداران در کشورهای آسیای جنوب شرقی نسبت به کشورهای حوزۀ خلیج‌فارس بسیار مهم‌تر است. در ساختار راهبری شرکتی کشورهـای آسیای جنوب شرقی توجه بـه سهامداران نهادی، ساختار مالکیت و سرمایه‌گذاران در اولویت است و عدم توجه به سهامداران نهادی و ساختار مالکیت در کشورهای عربی خلیج‌فارس از ضعف‌های ساختار راهبری شرکتی این کشورها تلقی می‌شود.

۳- الگوی مفهومی پژوهش

نظام راهبری شرکتی یک ابزار نظارتی است که در شرکت‌ها، بخصوص مؤسسات مالی، به‌منظور نظارت بر فعالیت‌ها و در جهت دستیابی به اهدافی نظیر پاسخگویی، شفافیت، عدالت و رعایت حقوق ذینفعان به کار می‌رود. الگوی مفهومی شکل شمارۀ (۱) نشان‌دهندۀ اهمیت الگوی راهبری شرکتی است که برای بانک‌ها ارائه خواهد شد. ارتباط مستقیم و غیرمستقیمی که بین اجزای شرکت با ساختار راهبری شرکتی وجود دارد نشان از اهمیت الگویی خواهد داشت که ارائه خواهد شد، چرا که وابستگی بین این اجزا توسط راهبری شرکتی صورت خواهد گرفت.

شکل (۱): الگوی مفهومی پژوهش (محقق ساخته)

کلیۀ مؤلفه‌های موردنظر با استفاده از مبانی نظری و مطالعه پژوهش‌های مشابه از جمله پژوهش‌های حساس‌یگانه و سلیمی (۱۳۹۰)، مهرانی و صفرزاده (۱۳۹۰)، حسن‌زاده و علیزاده (۱۳۹۲) و همچنین پژوهش‌های خارجی ماسری و همکاران (۲۰۱۶)، فارینی (۲۰۱۷) و مهران و مونیلکس[1] (۲۰۱۲) انتخاب شدند و در ۵ بعد مدیریتی، کنترلی مدیریتی، کنترلی

1 Mehran and Mollineaux

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

داخلی، کنترلی خارجی و مالکیتی دسته‌بندی و در اختیار خبرگان و اساتید دانشگاه قرار گرفت و پس از تأثیر نظرات و پیشنهادات آن‌ها معیارهای نهایی انتخاب شد و مؤلفه‌های موردنظر آن‌ها که شامل معیارهای چرخش اعضای هیئت‌مدیره و وجود ساختار مالکیت شفاف بود به مؤلفه‌های انتخاب‌شده اضافه شد. در نهایت مؤلفه‌های انتخاب‌شده مطابق الگوی مفهومی پژوهش در قالب ۱۰ مؤلفه مدیریتی، ۷ مؤلفه کنترلی مدیریتی، ۱۱ مؤلفه کنترلی داخلی، ۶ مؤلفه کنترلی خارجی و ۸ مؤلفه مالکیت تفکیک شد.

جدول (۱): چهارچوب مفهومی پژوهش

نویسندگان	معیارها				
	مدیریتی	کنترل مدیریتی	کنترل خارجی	کنترل داخلی	مالکیتی
حسن‌زاده و علیزاده ۱۳۹۱	*		*		
خوانساری ۱۳۹۰	*	*			
عطا الهی و راستی ۱۳۹۲				*	
کردلوئی و همکاران ۱۳۹۱			*		*
حساس یگانه و سلیمی ۱۳۹۰	*	*	*	*	
بنا و همکاران ۲۰۱۲	*			*	*
کمیتهٔ تدوین اصول بازل ۲۰۱۰		*			*
بج و همکاران ۲۰۱۱	*	*	*		
ارکنس و همکاران ۲۰۱۲	*				*
گراسا و متوسی ۲۰۰۸	*		*		
روشندل ۱۳۸۶	*				
سالیمن ۲۰۰۶			*	*	
عقیلی کرمانی ۱۳۸۷	*				
حساس یگانه و صدیقی ۱۳۸۷		*			
مجتهد ۱۳۸۷	*				
کریم و همکاران ۲۰۱۲			*	*	
استرین و پرزور ۲۰۱۰	*	*	*		
کشیری و یزدانی ۱۳۹۲	*				
ساوه ۱۳۸۸					*
مهران و مونلیکس ۲۰۱۲	*	*	*		*
بهشتی لنگرودی ۱۳۹۱	*				
کمیتهٔ تدوین اصول بازل ۲۰۱۷	*		*	*	
بانک مرکزی (دستورالعمل راهبری شرکتی مؤسسات مالی و اعتباری) ۱۳۹۷	*	*	*	*	*
ماسری و همکاران ۲۰۱۶		*	*		*
فراینی ۲۰۱۷	*	*	*	*	

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

برای انتخاب مؤلفه‌های راهبری شرکتی از پژوهش های مشابه در این حوزه و مؤلفه‌های استفاده‌شده در پژوهش های مشابه استفاده گردید که با توجه به دسته‌بندی مؤلفه‌های موردنظر در ۵ بعد جدول شماره (۱) نشان‌دهندۀ مؤلفه‌های استفاده‌شده در دیگر پژوهش ها می‌باشد.

۴- سؤالات پژوهش

این پژوهش به دنبال ارائه الگویی از راهبری شرکتی بانک‌ها است که متناسب با شرایط محیطی ایران و همچنین ساختار بانک‌ها در ایران باشد. برای دستیابی به الگوی مناسب راهبری شرکتی ابتدا بایستی معیارهای مناسب راهبری شرکتی در ایران شناسایی و بر اساس معیارهای انتخاب‌شده، الگوی موردنظر استخراج شود. جهت شناسایی معیارهای مناسب ابتدا کلیۀ معیارهای راهبری شرکتی شناسایی و سپس در اختیار خبرگان قرار می‌گیرد تا معیارهای موردنظر بر اساس نظر خبرگان انتخاب و در الگوی موردنظر گنجانده شود. پس از انتخاب معیارهای موردنظر توسط خبرگان رتبه‌بندی آن‌ها در الگوی موردنظر با استفاده از روش AHP انجام خواهد شد.

بنابراین سؤالات پژوهش در سطوح کلی زیر بیان می‌شود:

۱) الگوی مناسب راهبری شرکتی برای بانک‌ها کدام است؟

۲) ابعاد و مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده الگوی راهبری شرکتی مطلوب در بانک‌ها کدام است؟

۳) رتبه هر یک از ابعاد و مؤلفه‌ها در الگوی راهبری شرکتی در بانک‌ها چگونه است؟

۵- روش پژوهش

از جمله ویژگی‌های مطالعه علمی که هدفش حقیقت‌یابی است، استفاده از یک روش پژوهش مناسب است و انتخاب روش پژوهش مناسب به هدف‌ها، ماهیت و موضوع موردپژوهش و امکانات اجرایی بستگی دارد و هدف از پژوهش دسترسی دقیق و آسان به پاسخ پرسش‌های پژوهش است (خاکی، ۱۳۷۸).

این پژوهش ازنظر هدف، کاربردی و ازنظر روش گردآوری داده‌ها، پیمایشی است. پژوهش کاربردی پژوهشی است که نظریه‌ها، قانون‌مندی‌ها، اصول و فنونی که در پژوهش‌های پایه تدوین می‌شوند را برای حل مسائل اجرایی و واقعی به کار می‌برند در این پژوهش از روش‌ها و الگوهای موجود برای انتخاب الگوی بومی راهبری شرکتی در بانک‌های ایران استفاده‌شده و به همین دلیل کاربردی است (خلیلی شورینی، ۱۳۷۵). توصیفی از آن نظر که به توصیف رتبه-بندی متغیرهای موردبررسی می‌پردازد و تحلیلی ازآن‌جهت که با مقایسات زوجی هریک از عوامل در الگوی سلسله‌مراتب ریاضی موسوم به AHP به تحلیل مقایسه‌ای متغیرها می‌پردازد؛

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

که از مزایای این روش سادگی، انعطاف‌پذیری، امکان استفاده از معیارهای کمی و کیفی، امکان رتبه‌بندی معیارها، مبهم بودن جامعهٔ پژوهش و تعداد بسیار کم نمونه است.

این پژوهش از نوع پژوهش‌های کیفی به‌حساب می‌آید. منظور از پژوهش کیفی عبارت است از هر نوع تحقیقی که یافته‌هایی را به دست می‌دهد که با شیوه‌هایی غیر از روش‌های کمی کسب شده‌اند. بعضی داده‌ها ممکن است به شیوه آماری کمی شده باشند، اما تجزیه و تحلیل به شکل کیفی باشد؛ بنابراین پژوهش‌هایی که داده‌ها به شکل کمی جمع‌آوری ولی تجزیه و تحلیل به شکل کیفی انجام شود در دستهٔ پژوهش‌های کیفی قرار می‌گیرند (سرمد، بازرگان و حجازی، ۱۳۸۶).

برای انجام پژوهش ابتدا مطالعه و جستجوی اکتشافی در متون مربوط انجام و با استفاده مطالعات پژوهش‌های مشابه به‌صورت کتابخانه‌ای مؤلفه‌های راهبری شرکتی انتخاب و در ۵ معیار دسته‌بندی شد. همچنین نظرات خبرگان شامل ۲ مؤلفه چرخش اعضای هیئت‌مدیره و وجود ساختار مالکیت شفاف، به پرسش‌نامهٔ نهایی اضافه شد. خبرگان پژوهش شامل تعداد محدودی از اساتید دانشگاهی در رشتهٔ حسابداری، مدیریت و اقتصاد و مدیران ارشد بانکی و سرپرستان بانک‌ها بودند. به‌این‌ترتیب پرسشنامهٔ نهایی در اختیار سرپرستان شعب، مدیران ارشد و میانی، بازرسان و اساتید دانشگاهی قرار گرفت.

۵-۱- ابزار گردآوری داده‌ها

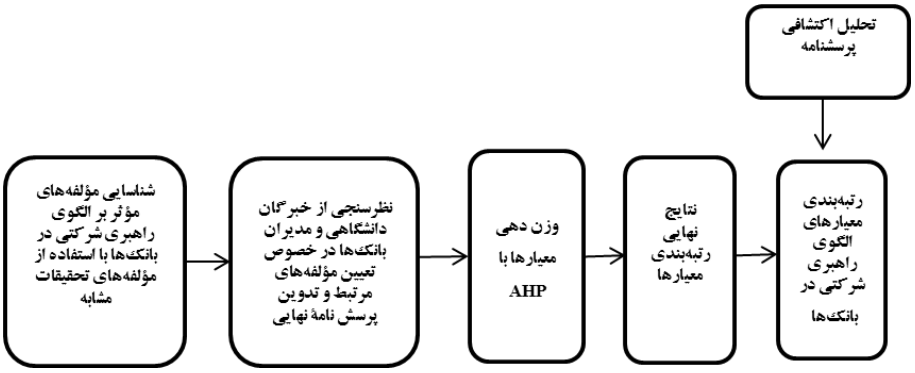
در تعیین عوامل راهبری شرکتی در ایران، ابتدا شاخص‌ها و رهنمودهای موجود در زمینهٔ تعیین شاخص ترکیبی و چندبعدی برای راهبری شرکتی موردمطالعه قرار گرفت و بر مبنای آن پرسش‌نامه‌ای طراحی شد. پرسش‌نامهٔ موردنظر دارای ۴۵ مقایسه زوجی در حوزهٔ ابعاد مدیریتی، ۲۱ مقایسه زوجی در حوزهٔ ابعاد کنترلی مدیریتی، ۵۶ مقایسهٔ زوجی در حوزهٔ ابعاد کنترل داخلی، ۱۵ مقایسهٔ زوجی در حوزهٔ ابعاد کنترل خارجی و ۲۸ مقایسهٔ زوجی در حوزهٔ ابعاد مالکیتی است. این پرسش‌نامه در پایان سال ۱۳۹۶ در اختیار خبرگان قرار گرفت و در نهایت با اضافه شدن ۲ مؤلفه راهبری شرکتی موردنظر خبرگان پرسش‌نامهٔ نهایی تدوین و طی سال ۱۳۹۷ در اختیار پاسخ‌دهندگان قرار گرفت. در پایان از روش کدگذاری و انباشت کد متغیرهای راهبری شرکتی جهت استخراج الگوی راهبری شرکتی برای بانک‌ها و از روش AHP برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد که یکی از روش‌های مطرح و قدرتمند در زمینه تصمیم‌گیری است. این روش توانایی انتخاب گزینه برتر با توجه به معیارهای مختلف با در نظر گرفتن نظر کارشناسان را داراست؛ بنابراین AHP روشی است که در آن‌یک وضعیت پیچیده، به بخش‌های کوچک‌تر آن تجزیه‌شده، سپس این اجزا در یک ساختار سلسله مراتبی قرار می-

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

گیرد. در این روش به قضاوت‌های ذهنی با توجه به اهمیت هر متغیر مقادیر عددی اختصاص داده، متغیرهایی که بیشترین اهمیت را دارند، مشخص می‌شوند؛ به‌عبارت‌دیگر ترتیب اولویت متغیرها تعیین می‌شود. به‌این‌ترتیب، به کمک AHP می‌توان مسائل پیچیده‌ای که دربرگیرندهٔ عوامل متعددند را درک نمود. در این روش به قضاوت‌های ذهنی با توجه به اهمیت هر متغیر مقادیر عددی اختصاص داده می‌شود، متغیرهایی که بیشترین اهمیت را دارند، مشخص می‌شوند؛ به‌عبارت‌دیگر ترتیب اولویت متغیرها تعیین می‌شود. در این مطالعه برای جمع‌آوری داده‌ها از نرم‌افزار اکسل ۱۰[1] و برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار اکسپرت چویس[2] استفاده خواهد شد.

۵-۲- مراحل انجام پژوهش

برای انجام پژوهش ابتدا با مطالعات کتابخانه‌ای و با استفاده از مبانی نظری مطالعات مشابه به استخراج مؤلفه‌های راهبری شرکتی پرداخته شد و این مؤلفه‌ها در ۵ دسته طبقه‌بندی گردید سپس مؤلفه‌های استخراج شده در اختیار خبرگان قرار گرفت و مؤلفه‌های موردنظر خبرگان نیز به مؤلفه‌های استخراج شده اضافه گردید. مؤلفه‌های نهایی در قالب پرسش‌نامه AHP تنظیم و در اختیار خبرگان جهت نظرسنجی قرار گرفت در نهایت تعداد ۴۰۸ پرسش‌نامه قابل‌قبول تکمیل‌شده توسط خبرگان با استفاده از نرم‌افزار اکسپرت چویس مورد تحلیل قرار گرفت که شامل ۹۶ پاسخ از اساتید دانشگاهی و ۳۱۲ پرسش‌نامهٔ تکمیل‌شده توسط مدیران و سرپرستان بانکی بود؛ و در نهایت از پرسش‌نامه‌های جمع‌آوری شده الگوی راهبری شرکتی بانک‌ها استخراج شد.

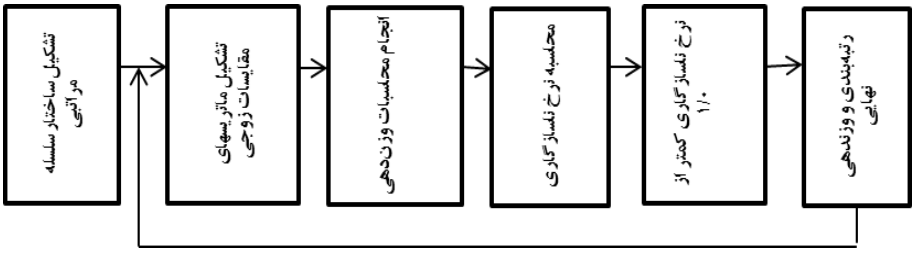
شکل (۲): مراحل انجام پژوهش

1 Excel10
2 Expert Choice

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

۵-۳- تکنیک مورد استفاده در تجزیه و تحلیل داده‌ها

تکنیک فرآیند تحلیل سلسله مراتبی مسائل پیچیده را بر اساس آثار متقابل آن‌ها موردبررسی قرار می‌دهد و آن‌ها را به شکلی ساده تبدیل کرده و به حل آن‌ها می‌پردازد. همچنین امکان در نظر گرفتن معیارهای مختلف کمی و کیفی در این روش وجود دارد. این فرایند که برمبنای مقایسات زوجی بنا شده است، قادر است گزینه‌های مختلف را در تصمیم‌گیری دخالت دهد و همچنین امکان تحلیل حساسیت روی معیارها و مؤلفه‌ها را دارد.

شکل (۳): مراحل تجزیه و تحلیل سلسله مراتبی

فرآیند تحلیل سلسله مراتبی به‌گونه‌ای ماتریس‌های حاصل از مقایسات زوجی را با یکدیگر تلفیق می‌سازد که تصمیم بهینه حاصل آید (مؤمنی، ۱۳۸۵). مقایسات انجام شده توسط خبرگان با استفاده از جدول مقایسات زوجی زیر انجام می‌گیرد.

جدول ۲: مقایسات زوجی

مقدار عددی	ترجیحات	
۱	ترجیح با اهمیت یکسان	**Equality Preferred**
۳	نسبتاً مرجح (کمی مهم‌تر)	**Moderately Preferred**
۵	ترجیح با اهمیت زیاد	**Strongly Preferred**
۷	ترجیح با اهمیت خیلی زیاد	**Very strongly Preferred**
۹	ترجیح فوق‌العاده (کاملاً مهم‌تر)	**Extremely Preferred**

۵-۴- تحلیل داده‌ها بر اساس الگوی AHP

قبل از پرداختن به نتایج تحلیل سلسله مراتبی، طرح سلسله مراتبی متشکل از شاخص‌ها وزیر شاخص‌ها بیان می‌شوند. با توجه به اینکه الگوی تصمیم‌گیری AHP متأثر از فراوانی خاصی در جامعه مخاطب نیست، در بررسی سؤال پژوهش، روش نمونه‌گیری طبق سایر روال‌های نمونه‌گیری نیست، بلکه در هر یک از گروه‌های جامعه آماری، نخبگان و متخصصین در هریک از موارد یادشده مدنظر است که این نخبگان شامل مدیران بانکی در بخش‌های مطرح‌شده با حداقل ۳ سال سابقهٔ مدیریتی و اساتید دانشگاهی در رشته‌های حسابداری، مدیریت و اقتصاد

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

است که این افراد با اصول و مؤلفه‌های راهبری شرکتی آشنا هستند. در این پژوهش با توجه به ناشناخته بودن تعداد جامعهٔ آماری از میان مجموع افراد نمونه‌ای شامل ۱۲۸۹ نفر از خبرگان می‌باشد که از این بین ۱۹۹ نفر اساتید دانشگاهی و ۱۰۹۰ نفر از مدیران و سرپرستان بانکی انتخاب شدند. مدیران بانکی از استان‌های مختلف شامل تهران، اصفهان، آذربایجان غربی، خراسان رضوی، فارس، یزد، کرمان، لرستان، کردستان، هرمزگان، گیلان، قم، مازندران و خوزستان که دارای بیشترین شعبه‌های بانکی دولتی و غیردولتی می‌باشند انتخاب شده‌اند. اساتید دانشگاهی از بین دانشگاه‌های دولتی، آزاد و دانشگاه‌های غیرانتفاعی کشور انتخاب شدند و در نهایت پرسش‌نامه موردنظر از طرق مختلفی از قبیل ارسال الکترونیکی، ارسال از طریق نرم‌افزارهای رسانهٔ جمعی (تلگرام) و ارسال فیزیکی در دسترس آن‌ها قرار گرفت و پس از پیگیری‌های مکرر از طریق حضوری و غیرحضوری برای محقق ارسال شد و با توجه به استفاده از روش AHP این تعداد پرسش‌نامهٔ دریافتی کفایت لازم برای رسیدن به پاسخ را خواهد داشت (دلبری و داودی،۱۳۹۱). سپس با تنظیم ماتریس مقایسات، هرکدام از شاخص‌های اصلی و فرعی، به‌صورت دو به دو (زوجی) در معرض قضاوت ۴۰۸ نفر از خبرگان این موضوع قرارگرفته است؛ و با توجه به ویژگی تحلیل سلسله مراتبی که تحت تأثیر تعداد نفرات پاسخ‌دهنده قرار نمی‌گیرد. لذا نیازی به انتخاب، نمونهٔ پژوهش با استفاده از معیارهای معمول (کوکران) نیست و هر تعداد پاسخ‌دهنده برای رسیدن به الگوی موردنظر کفایت می‌کند. قابل ذکر است که نرم‌افزار از نظرات ۴۰۸ خبره میانگین هندسی گرفته و آن را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

مؤلفه‌های الگوی مفهومی که در الگوی نهایی راهبری شرکتی بانک‌ها قرار گرفته‌اند از مبانی نظری و پژوهش‌های مشابه استخراج شده‌اند که با نظر خبرگان و با اضافه کردن مؤلفه‌های موردنظر آن‌ها به مؤلفه‌های انتخاب‌شده، ۴۲ معیار نهایی مشخص شد که در قالب پرسش‌نامه AHP در اختیار پاسخ‌دهندگان قرار گرفت. در قالب پرسش‌های دودویی ارائه شد. دلیل استفاده از روش AHP ویژگی‌های این روش در تصمیم‌گیری می‌باشد زیرا تکنیکی است منعطف، قوی و ساده که برای تصمیم‌گیری در شرایطی که معیارهای تصمیم‌گیری متضاد انتخاب بین گزینه‌ها را با مشکل مواجه می‌سازد، مورد استفاده قرار می‌گیرد. لذا با توجه به اینکه در این پژوهش رتبه‌ندی معیارها و ساخت الگوی مناسب راهبری شرکتی بانک‌ها بررسی شده است استفاده از این تکنیک می‌تواند بیشترین کارایی را به همراه داشته باشد. همچنین با توجه به ویژگی‌های نرم‌افزار اکسپرت چویس و قابلیت این نرم‌افزار جهت تحلیل مسائل چند

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

معیاره و قدرت وزن‌دهی به معیارها از این نرم‌افزار جهت تحلیل مؤلفه‌ها و وزن آن‌ها در الگوی نهایی استفاده شد.

۵-۵-پایایی و روایی پرسش‌نامه

منظور از پایایی یک پرسشنامه این است که اگر خصیصه موردسنجش را با همان پرسشنامه و در شرایط مشابه، مجدداً اندازه‌گیری کنیم، نتایج تا چه اندازه مشابه به دست آید؛ به‌عبارت‌دیگر این پرسشنامه تا چه میزان، قابل‌اعتماد می‌باشد؛ یعنی بتوان پرسشنامه را در موارد متعدد به کار برد و نتایج یکسان گرفت. پایایی مربوط به ثبات است، یعنی حصول یک نتیجه به‌طور مکرر. در روش AHP، شاخصی به نام نرخ ناسازگاری توسط نرم‌افزار محاسبه و اعلام می‌گردد که برای بررسی مفهوم پایایی استفاده می‌شود. این شاخص به‌گونه‌ای طراحی شده است که در صورت ناسازگار و متناقض بودن پاسخ‌های خبرگان، این مسئله خود را نشان خواهد داد و ما بدین ترتیب به نامناسب بودن پرسشنامه و پاسخ‌ها پی می‌بریم و در حالتی که ناسازگاری از حدنصاب اعلام شده (ده درصد) بیشتر باشد، لازم است ارزیابی‌ها مجدد انجام گردد.

روایی پرسشنامه دلالت بر این دارد که پرسشنامه ما تا چه حد رواست، یعنی آیا دقیقاً همان موضوع و خصیصه‌ای که مدنظر ماست را اندازه‌گیری می‌کند یا خیر. با توجه به اینکه پرسشنامه روش AHP به تائید خبرگان موضوع می‌رسد، لذا روایی آن مورد تائید می‌باشد. نرخ ناسازگاری شاخصی است که مقدار آن نشان‌دهنده تناقضات و ناسازگاری‌های احتمالی در ماتریس مقایسات زوجی است؛ و در پرسش‌نامه‌های مقایسه زوجی سنجش پایایی و روایی به شکل معمول در سایر روش‌ها وجود ندارد و از نرخ ناسازگاری استفاده می‌شود (ساعتی، ۲۰۰۹). نرخ ناسازگاری بدین مفهوم است که: اگر بگوییم A نسبت به B از C بهتر است در نتیجه A نسبت به C خیلی بهتر است. چنانچه نرخ ناسازگاری IR <0.1 آنگاه ارزیابی قابل‌قبول است. در پایین هر جدول، نرخ ناسازگاری نیز به‌عنوان اهرمی کنترلی محاسبه و ارائه‌شده است.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

۶- تحلیل داده‌ها

۶-۱- آماره های توصیفی

در این بخش پیش از وارد شدن به مرحله تجزیه و تحلیل پرسشنامه‌های جمع‌آوری شده و انجام محاسبات روش فرآیند تحلیل سلسله مراتبی به ارائه اطلاعات جمعیت شناختی و دموگرافیک نمونه پژوهش پرداخته می‌شود.

جدول (۳): اطلاعات جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان

جنسیت پاسخ‌دهندگان			
شرح	تعداد	درصد فراوانی	درصد تجمعی
مرد	۲۹۸	۷۳	۷۳
زن	۱۱۰	۲۷	۱۰۰
سن پاسخ‌دهندگان			
کمتر از ۳۰ سال	۶۷	۱۶	۱۶
از ۳۰ تا ۴۰ سال	۱۱۵	۲۸	۴۴
از ۴۱ تا ۵۰ سال	۱۴۵	۳۶	۸۰
بیشتر از ۵۰ سال	۸۱	۲۰	۱۰۰
تحصیلات پاسخ‌دهندگان			
کارشناسی	۸۴	۲۰/۵	۱۱
دانشجوی کارشناسی ارشد	۷۵	۱۸	۲۷
کارشناسی ارشد	۱۱۶	۲۸	۵۱
دانشجوی دکتری	۸۵	۲۱	۸۰
دکتری	۴۸	۱۲/۵	۱۰۰
رشته تحصیلی پاسخ‌دهندگان			
حسابداری	۱۷۸	۴۴	۴۰/۷
مدیریت	۹۲	۲۲/۵	۶۱
اقتصاد	۷۳	۱۸	۸۴,۳
سایر	۶۵	۱۵/۵	۱۰۰
وضعیت شغلی پاسخ‌دهندگان			
مدیر	۱۴۳	۳۵	۲۴/۵
کارشناس	۸۳	۲۰	۳۴/۶
نظارت و بازرسی	۴۷	۱۲	۴۷/۱
استاد و مدرس دانشگاه	۸۹	۲۲	۸۴/۳
سایر	۴۶	۱۱	۱۰۰

با توجه به نمونه پژوهش اطلاعات جمعیت شناختی پژوهش شامل جنسیت، سن، مدرک تحصیلی، رشتهٔ تحصیلی، وضعیت و ردهٔ سازمانی شغلی، میزان سابقهٔ کاری، میزان سابقهٔ مدیریت و تخصص می‌باشد که در جدول (۳) ارائه شده است.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

۶-۲- آمار استنباطی

۶-۲-۱- محاسبه وزن و ترتیب معیارهای اصلی

با توجه به امتیازدهی به مقایسه بین پنج شاخص اصلی که عددی از ۱ تا ۹ اختیار می‌کند، با در نظر گرفتن خروجی نرم‌افزار اکسپرت چویس، ماتریس مقایسات زوجی معیارهای اصلی به شرح زیر به دست آمده است (نرخ ناسازگاری:۰,۰۱۰)؛ بنابراین شاخص‌های اصلی به لحاظ ارجحیت (اهمیت) به قرار زیر می‌باشند:

جدول (۴): ارزش وزنی معیارهای اصلی

ردیف	نام شاخص	ارزش وزنی	رتبه
۱	ابعاد کنترلی داخلی	۰/۴۱۹	۱
۲	ابعاد کنترلی خارجی	۰/۲۲۸	۲
۳	ابعاد کنترلی مدیریتی	۰/۲۰۹	۳
۴	ابعاد مالکیتی	۰/۰۵۸	۴
۵	ابعاد مدیریتی	۰/۰۵۶	۵

با توجه به اینکه در صورتی که نرخ ناسازگاری بیشتر از ۱۰٪ باشد سازگاری قضاوت‌ها و ارزیابی‌ها موردتردید واقع می‌شود و نشان‌دهندهٔ این است که یا طراحی پرسش‌نامه نامناسب بوده است و یا پاسخ‌دهندگان دقت کافی را در پاسخ‌گویی نداشته‌اند و پرسش‌نامه باید جهت پاسخگویی مجدد برگشت داده شود. ولی در پرسش‌نامه‌های دریافتی صحیح هیچ‌گونه نرخ ناسازگاری بالا مشاهده نشد. جدول فوق از دیدگاه خبرگان ارجحیت ابعاد راهبری شرکتی مشخص گردید و درنهایت، ابعاد کنترل داخلی با بالاترین ضریب و ابعاد مدیریتی با پایین‌ترین ضریب به ترتیب دارای بیشترین و کمترین اهمیت است.

۶-۲-۲- تعیین ارجحیت ابعاد کنترلی داخلی

پرسش‌نامه‌های تکمیل‌شده با استفاده از نرم‌افزار اکسپرت چویس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و با توجه به پرسش‌نامه‌های تکمیل‌شده توسط خبرگان و مقایسه دو دویی مؤلفه‌های کنترل داخلی رتبه‌بندی این مؤلفه‌ها انجام شد که در نهایت مؤلفه حسابرسی داخلی با ضریب ۰/۲۳۰ دارای بیشترین اهمیت و مؤلفه افشای لیست شرکت‌های تابعه و ساختار مالکیت آن‌ها با ضریب ۰/۰۲۱ دارای کمترین اهمیت از ابعاد کنترل داخلی می‌باشد سایر مؤلفه‌ها به ترتیب مقرر در جدول می‌باشد.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

بنابراین مؤلفه‌های ابعاد کنترلی داخلی به لحاظ ارجحیت (اهمیت) به قرار زیر است:

جدول (۵): ارزش وزنی ابعاد کنترل داخلی

ردیف	نام مؤلفه	نماد	ارزش وزنی	رتبه
۱	حسابرسی داخلی	C1	۰/۲۳۰	۱
۲	کمیته حسابرسی	C7	۰/۱۸۱	۲
۳	کنترل داخلی	C6	۰/۱۴۷	۳
۴	گزارش حسابرس داخلی به مجمع	C11	۰/۱۳۵	۴
۵	افشای معاملات با اشخاص وابسته	C3	۰/۰۶۴	۵
۶	نظارت سهامداران عمده	C2	۰/۰۶۰	۶
۷	افشای جزئیات کلیه معاملات بزرگ	C10	۰/۰۵۴	۷
۸	ارائه گزارشات به همه سهامداران	C8	۰/۰۴۳	۸
۹	دستیابی کلیه سهامداران به اطلاعات مالی و غیرمالی	C4	۰/۰۳۹	۹
۱۰	نظارت سهامداران اقلیت	C5	۰/۰۲۷	۱۰
۱۱	افشای لیست شرکت‌های تابعه و ساختار مالکیت آن‌ها	C9	۰/۰۲۱	۱۱

۶-۲-۳- تعیین ارجحیت ابعاد کنترلی خارجی

جهت تعیین ارجحیت مؤلفه‌های کنترلی خارجی مقایسات زوجی بین مؤلفه‌های موردنظر انجام پذیرفت و در نهایت مؤلفه کیفیت حسابرسی با ضریب ۰/۲۹۰ از دیدگاه خبرگان دارای بیشترین اهمیت بین مؤلفه‌های کنترلی خارجی بود همچنین مؤلفه حسابرسی مستقل با ضریب ۰/۲۲۲ پس از کیفیت حسابرسی قرار گرفت؛ و کمترین اهمیت در بین مؤلفه‌های کنترل داخلی مربوط به نامهٔ مدیریتی حسابرس با ضریب ۰/۰۳۶ می‌باشد. سایر مؤلفه‌های ابعاد کنترلی خارجی به لحاظ ارجحیت (اهمیت) به قرار زیر است:

جدول (۶): ارزش وزنی ابعاد کنترلی خارجی

ردیف	نام مؤلفه	نماد	ارزش وزنی	رتبه
۱	کیفیت حسابرسی	D1	۰/۲۹۰	۱
۲	حسابرسی مستقل	D4	۰/۲۲۲	۲
۳	نظام‌های حقوقی	D2	۰/۱۷۲	۳
۴	نظارت قانونی	D5	۰/۱۴۷	۴
۵	مؤسسات رتبه‌بندی	D3	۰/۱۳۲	۵
۶	نامه مدیریتی حسابرس	D6	۰/۰۳۰	۶

۶-۲-۴-تعیین ارجحیت ابعاد کنترلی مدیریتی

با توجه به جدول مربوط به ارزش وزنی ابعاد کنترل مدیریتی مشخص گردید که استقرار سیستم‌های مدیریتی مناسب با ضریب ۰/۳۱۴ دارای بیشترین اهمیت و مؤلفه تفکیک رئیس هیئت‌مدیره و مدیرعامل با ضریب ۰/۰۳۶ دارای کمتری سطح اهمیت در بین مؤلفه‌های مربوط

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

به کنترلی مدیریتی می‌باشد. سایر مؤلفه‌های ابعاد کنترلی مدیریتی به لحاظ ارجحیت (اهمیت) به قرار زیر است:

جدول (۷): ارزش وزنی ابعاد کنترلی مدیریتی

ردیف	نام مؤلفه	نماد	ارزش وزنی	رتبه
۱	استقرار سیستم‌های مدیریتی مناسب	B3	۰/۳۱۴	۱
۲	افشای پرداخت‌ها به هیئت‌مدیره مبتنی بر عملکرد	B7	۰/۲۱۶	۲
۳	پاداش مدیرعامل	B2	۰/۱۵۱	۳
۴	جزئیات خریدوفروش سهام توسط اعضای هیئت‌مدیره	B4	۰/۱۳۹	۴
۵	پاداش اعضای هیئت‌مدیره	B6	۰/۱۰۸	۵
۶	تعداد جلسات هیئت‌مدیره	B1	۰/۰۳۶	۶
۷	تفکیک رئیس هیئت‌مدیره و مدیرعامل	B5	۰/۰۳۶	۷

۶-۲-۵- تعیین ارجحیت ابعاد مالکیتی

همان‌گونه که در جدول ۶ مشخص است در بین ابعاد مالکیتی بیشترین وزن مربوط به سهامداران نهادی با ضریب ۰/۳۲۳ و کمترین وزن مربوط به سهامدار اصلی با ضریب ۰/۰۴۲ است. همچنین در این جدول میزان سهام مدیران ئ کارکنان به‌عنوان دومین مؤلفهٔ دارای اهمیت از دیدگاه خبرگان با ضریب ۰/۲۴۳ است. سایر مؤلفه‌های ابعاد کنترلی مالکیتی به لحاظ ارجحیت (اهمیت) به قرار زیر است:

جدول (۸): ارزش وزنی ابعاد مالکیتی

ردیف	نام مؤلفه	نماد	ارزش وزنی	رتبه
۱	سهامدار نهادی	E7	۰/۳۲۳	۱
۲	میزان سهام مدیران و کارکنان	E8	۰/۲۴۳	۲
۳	وجود ساختار مالکیت شفاف	E2	۰/۱۶۰	۳
۴	تغییرات در مالکیت	E3	۰/۰۷۸	۴
۵	داشتن ساختار مالکیت گسترده	E1	۰/۰۶۷	۵
۶	مالکیت دولتی	E4	۰/۰۴۵	۶
۷	سهام شناور آزاد	E5	۰/۰۴۳	۷
۸	سهامدار اصلی	E6	۰/۰۴۲	۸

۶-۲-۶- ابعاد مدیریتی به لحاظ ارجحیت (اهمیت) به قرار زیر می‌باشند:

در بعد مدیریتی بیشترین اهمیت را تخصص و تجربه مدیرعامل با ضریب ۰/۲۵۸ دارد. همچنین در ابعاد مدیریتی کمترین میزان اهمیت با ضریب ۰/۰۲۶ به تعداد اعضای هیئت‌مدیره تعلق دارد. سایر ابعاد مدیریتی به شرح زیر است:

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

جدول (۹): ارزش وزنی ابعاد مدیریتی

ردیف	نام مؤلفه	نماد	ارزش وزنی	رتبه
۱	تخصص و تجربه مدیرعامل	A4	۰/۲۵۸	۱
۲	وجود ترکیب بهینه مهارت	A3	۰/۲۰۹	۲
۳	شیوه کاری هیئت‌مدیره	A7	۰/۱۱۹	۳
۴	ترکیب هیئت‌مدیره	A9	۰/۱۰۳	۴
۵	شاخص مدیریت اجرایی و غیر اجرایی	A5	۰/۰۶۹	۵
۶	ثبات مدیرعامل	A6	۰/۰۶۹	۶
۷	معرفی اعضای هیئت‌مدیره به سهامداران	A8	۰/۰۵۰	۷
۸	چرخش اعضای هیئت‌مدیره	A10	۰/۰۵۰	۸
۹	درصد اعضای مستقل هیئت‌مدیره	A2	۰/۰۴۷	۹
۱۰	تعداد اعضای هیئت‌مدیره	A1	۰/۰۲۶	۱۰

۷- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

تحلیل نتایج سؤالات پژوهش:

در این مقاله جهت بررسی الگوی راهبری شرکتی در بانک‌ها، با استفاده از تجزیه و تحلیل سلسله مراتبی به رتبه‌بندی معیارهای راهبری شرکتی پرداخته شد و با استفاده از این تکنیک اولویت معیارها مشخص گردید. بر این اساس پس از اعمال ضرایب معیارهای اصلی شاخص ابعاد کنترل داخلی با رتبهٔ ۰/۴۱۹ دارای بالاترین رتبه و معیار ابعاد مدیریتی با رتبهٔ ۰/۰۵۶ دارای پایین‌ترین رتبه می‌باشد. همچنین در بین مؤلفه‌ها سهامداران نهادی با رتبهٔ ۰/۳۲۳ دارای بالاترین رتبه و افشای لیست شرکت‌های تابعه و ساختار مالکیت آن‌ها با رتبهٔ ۰,۰۲۱ دارای پایین‌ترین رتبه در بین زیر معیارها است؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود بانک‌ها در ساختار راهبری شرکتی و الگوی موردنظر خود بیشترین توجه را به شاخص ابعاد کنترل داخلی داشته باشند و همچنین در بین کلیه مؤلفه‌ها توجه به سهامداران نهادی در بانک‌ها حائز اهمیت است، لذا توجه به این معیار در جهت پیشبرد اهداف بانک‌ها می‌تواند کمک مؤثری باشد و بانک‌ها مجموعهٔ سهامداران نهادی را در جریان امور بانک قرار داده و توجه خاصی به آن‌ها مبذول نمایند. همچنین با توجه به اهمیت مؤلفه استقرار سیستم مدیریتی مناسب و ضریب ۰/۳۱۴ آن، به مؤلفه‌ای از ابعاد کنترلی مدیریتی که در رتبهٔ دوم معیارها قرار دارد، پیشنهاد می‌شود سیستم‌های مناسب مدیریتی بانک‌ها الگوبرداری شده و از بانک‌های بین‌المللی موفق در این زمینه کمک بگیرند. کیفیت حسابرسی با ضریب ۰/۲۹۰ دارای رتبهٔ سوم بوده و نشان‌دهندهٔ اهمیت این موضوع بانک‌ها و توجه خاص جهت حسابرسان با کیفیت در جهت انجام حسابرسی بانک‌ها است که می‌تواند به دلیل انگیزش آن‌ها، در پیشبرد اهداف خود موفق باشد؛ بنابراین با

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

توجه به الگوی ارائه‌شده برای راهبری شرکتی بانک‌ها، این الگو می‌تواند در نظام بانکداری مورد استفاده قرار گیرد تا مشکلات موجود در ساختار فعلی بانک‌ها برطرف شود.

با توجه به انتخاب مؤلفه‌های راهبری شرکتی توسط خبرگان و استفاده از نظرات آن‌ها جهت به کارگیری الگوی راهبری شرکتی مطلوب بانک‌ها در نهایت مؤلفه‌های موردنظر با استفاده از تکنیک AHP مورد تحلیل قرار گرفت و با استفاده از نرم‌افزار اکسپرت چویس وزن دهی شد. با انتخاب الگوی نهایی مشخص شد که بیشترین وزن مربوط به مؤلفه‌های کنترل داخلی و خارجی است؛ و در بین ۱۰ مؤلفه اول ۸ مؤلفه از ابعاد کنترل داخلی و خارجی قرار دارد که نشان از اهمیت این بعد می‌باشد که این اهمیت قبلاً در پژوهش‌های ماسری و همکاران (۲۰۱۶)، گراسا و متوسی (۲۰۱۴)، حساس یگانه و سلیمی (۱۳۹۰) و کشیری و یزدانی (۱۳۹۲) نشان داده شد و پژوهش‌های آن‌ها اهمیت سهامداران نهادی را نشان داده است همچنین در دستورالعمل کمیتهٔ اصول بازل (۲۱۰۷) و بانک مرکزی (۱۳۹۷) و همچنین پژوهش فرارینی (۲۰۱۷) به ابعاد کنترل داخلی و کمیتهٔ حسابرسی داخلی اشاره شده است. این پژوهش اهمیت این مؤلفه‌ها در الگوی راهبری شرکتی را به وضوح نشان داد؛ بنابراین توجه به این ابعاد و مؤلفه‌ها از راهبری شرکتی بایستی در دستور کار تصمیم‌گیرندگان و برنامه‌ریزان بانکی قرار گیرد.

پس از تحلیل مؤلفه‌ها و ابعاد راهبری شرکتی مشخص شد که مهم‌ترین بعد، کنترل داخلی و مهم‌ترین مؤلفه، سهامداران نهادی می‌باشد. لذا همان‌گونه که در بالا توضیح داده شد با توجه به ساختار الگوی نهایی راهبری شرکتی، بانک مرکزی می‌تواند به‌عنوان مرجع بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری اقدام به تشریح اهمیت این ابعاد و مؤلفه‌ها کند و بانک‌ها را ملزم به رعایت اصول و مقررات لازم جهت دستیابی به این ساختار راهبری شرکتی نماید.

۸- پیشنهاد های کاربردی

با توجه به الگوی مطلوب راهبری شرکتی بانک‌ها در ایران پیشنهاد می‌شود:

۱) بانک مرکزی به‌عنوان نهاد ناظر و تدوین‌کنندهٔ مقررات در بانک‌ها توجه خاصی به معیارهای کنترلی و علی‌الخصوص کنترل داخلی مبذول کند و بانک‌ها را ملزم کند تا سیستم‌های کنترلی و مدیریتی مناسب را به‌کارگیرند.

۲) با توجه به اهمیت سهامداران نهادی در الگوی موردنظر به این دسته از سهامداران به‌عنوان ناظر بر عملکرد بانک‌ها و برطرف کردن مشکلات نمایندگی توجه خاصی مبذول نمود.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

۳) از دیگر مؤلفه‌های دارای اهمیت کیفیت حسابرسی است بنابراین پیشنهاد می‌گردد تا مقرراتی وضع گردد که از مؤسسات حسابرسی دارای اعتبار و رتبهٔ مناسب استفاده کنند که این امر باعث می‌شود بتوان نقش کنترلی و نظارتی بر روی مدیران داشت.
۴) تخصص و تجربهٔ مدیرعامل به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های دارای اهمیت می‌باشد بنابراین پیشنهاد می‌شود تا در انتخاب مدیران نهایت دقت به عمل آید.
۵) شیوهٔ فعالیت هیئت‌مدیره به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های الگوی راهبری شرکتی مطلوب بر این موضوع دلالت دارد که مسئولیت اصلی هیئت‌مدیره، ایجاد راهبری کارآمد بر امور شرکت در راستای منافع سهامداران و تعادل در منافع ذینفعان مختلف آن از جمله مشتریان، کارکنان، سرمایه‌گذاران و جوامع است.
۶) در کلیهٔ اقداماتی که هیئت‌مدیره به عمل می‌آورد، از مدیران انتظار می‌رود تصمیمات تجاری خود را به‌گونه‌ای اتخاذ کنند که منطقاً معتقدند بهترین منافع بانک در آن است.

بانک مرکزی در ارتباط با ویژگی‌های هیئت‌مدیره دستورالعملی را منتشر نموده که شامل موارد زیر است:

هیئت‌مدیره بانک باید از اعضای کافی و ترکیب مناسب برخوردار باشد. لازم است هیئت‌مدیره نامزدهای مربوطه را شناسایی و معرفی نموده و از انجام برنامه‌ریزی لازم برای تعیین جانشین آن‌ها اطمینان حاصل نماید. قضاوتی بی‌طرفانه و مستقل از عقاید مدیران اجرایی، تمایلات سیاسی و شخصی نامناسب را می‌توان با استخدام اعضای هیئت‌مدیره از میان تعداد کثیر نامزدها تقویت نمود. قرار گرفتن تعداد زیادی از اعضای غیرموظف شایسته در ترکیب هیئت‌مدیره و یا برخورداری بانک از هیئت نظارتی یا هیئت حسابرسانی که مستقل از مدیریت اجرایی فعالیت می‌نمایند و قادر به انجام قضاوتی بی طرفه و عادلانه هستند، می‌تواند منجر به افزایش استقلال و واقع‌نگری در بانک شود. هیئت‌مدیره باید شیوه‌های راهبری شرکتی مناسبی را برای فعالیت خود تعیین نماید و دارای ابزاری مناسب جهت اطمینان از رعایت و بازنگری منظم این شیوه‌ها به‌منظور استمرار پیشرفت خود باشد.

۱) به بانک‌ها پیشنهاد می‌شود تا با توجه به اهمیت این معیار به دستورالعمل‌های بانک مرکزی توجه بیشتری مبذول کنند.
۲) همچنین با توجه به اهمیت میزان سهام مدیران و کارکنان به‌عنوان یک مؤلفه بااهمیت، به بانک‌ها پیشنهاد می‌شود تا تمهیدات لازم جهت سهامداری پرسنل و کارکنان بانک‌ها دیده شود.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

۹- فهرست منابع

بهشتی لنگرودی، احمد. (۱۳۹۱). نقش راهبری شرکتی در پیشگیری از بحران مالی وحفظ سلامت نظام بانکی. **مجموعه مقالات بیست و دومین همایش بانکداری**، تهران: موسسه عالی بانکداری ایران.

پورزمانی، زهرا؛ محمدرضا اولی و جواد عبدالهیان. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر اجرای آئین‌نامه نظام راهبری شرکتی سازمان بورس اوراق بهادار تهران بر مدیریت سود. **فصلنامه حسابداری مدیریت** ۲۰: ۱۰-۱.

تقوی، مهدی؛ اعظم احمدیان و مهران کیانوند. (۱۳۹۲). تحلیلی بر تأثیر حاکمیت شرکتی بر ثبات سیستم بانکی کشورهای در حال توسعه. **فصلنامه دانش مالی تحلیل اوراق بهادار** ۱۹: ۶۶-۴۵.

حساس یگانه، یحیی و رضا صدیقی. (۱۳۸۷). حاکمیت شرکتی بانک‌ها در اقتصادهای در حال توسعه. **مجله حسابدار** ۲۰۲: ۶۷-۶۰.

حساس یگانه، یحیی و محمدجواد سلیمی. (۱۳۹۰). مدلی برای رتبه‌بندی حاکمیت شرکتی در ایران. **مطالعات تجربی حسابداری مالی** ۳۰: ۳۵-۱.

حسن‌زاده، علی و محمد علیزاده. (۱۳۹۱). حاکمیت شرکتی در بانک‌ها. **تازه‌های اقتصاد**، ۹(۱۳۳): ۸۶-۷۴.

خاکی، غلامرضا. (۱۳۷۸). **روش پژوهش با رویکردی به پایان‌نامه نویسی**. چاپ چهارم، تهران: بازتاب.

خلیلی شورینی، سیاوش. (۱۳۷۵). **روش‌های پژوهش در علوم انسانی**. چاپ اول، تهران: یادواره کتاب.

خوانساری، رضا. (۱۳۸۷). حاکمیت شرکتی در مؤسسات مالی اسلامی مفاهیم و موضوعات بنیادین. **تازه‌های اقتصاد** ۱۲۸: ۱۰۹-۱۰۲.

دلبری، سید علی و سیدعلیرضا داوودی. (۱۳۹۱). کاربرد تکنیک فرآیند تحلیل سلسله مراتبی (AHP)در رتبه بندی شاخص های ارزیابی جاذبه های توریستی. **تحقیق در عملیات در کاربردهای آن (ریاضیات کاربردی)** ۱۶: ۷۹-۵۷.

ساعتی، توماس. ال. (۲۰۰۰). **تصمیم سازی برای مدیران**. ترجمه توفیق (۱۳۸۷)، تهران: انتشارات سازمان مدیریت صنعتی.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

سرمد، زهـره؛ عباس بـازرگان و حجازی، الهه (۱۳۸۶). **روش‌های پژوهش در علوم رفتاری (چاپ چهاردهم)**. تهران: انتشارات آگاه.

شعری آنـاقیز، صابـر؛ یحیی حسـاس‌یگانه؛ مهدی سدیدی و بنیـامین نـره‌ئی. (۱۳۹۵). تصمیم‌گیری احساسی سرمایه‌گذاران، حاکمیت شرکتی و کارایی سرمایه‌گذاری. **فصلنامه حسابداری مالی** ۳۲: ۳۲-۱.

عطاء الهی، لیلا و محمدرضا راستی. (۱۳۹۲). نظام حاکمیت شرکتی و جایگاه آن در سیستم بانکی. **ماهنامه بانک سپه** ۳۵: ۴۰-۳۵.

فرزین‌وش، اسداله؛ یدالله دادگر؛ محسن مهرآرا و ابوالفضل نجارزاده. (۱۳۹۶). نقش حاکمیت شرکتی بر شاخص‌های عملکرد بانکی. **فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های بانکی** ۸۲: ۳۱۰-۲۶۱.

کامیابی، یحیی؛ احمد خدامی‌پور و اسماعیل امیری. (۱۳۹۷). تأثیر سازوکارهای نظام راهبری شرکتی بر هزینه معاملات سهام. **فصلنامه حسابداری مالی** ۳۷: ۱۴۹-۱۱۹.

کردلوئی، حمیدرضا؛ المیرا محمودزاده و داود جدید الاسلامی. (۱۳۹۱). استقرار حاکمیت شرکتی در مؤسسات مالی ایران (مطالعه موردی: بانک A)، **فصلنامه دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت** ۲: ۱۰۲-۸۹.

کشیری، غلامرضا و محبوبه یزدانی. (۱۳۹۲). بررسی رابطه حاکمیت شرکتی و عملکرد بانک‌ها و مؤسسات مالی در بورس اوراق بهادار تهران. **نخستین کنفرانس ملی توسعه مدیریت پولی و بانکی**، تهران، دبیرخانه دائمی کنفرانس توسعه مدیریت پولی و بانکی.

ملکی، منصور. (۱۳۹۶). چارچوب مقرراتی جهانی به‌منظور داشتن بانک‌ها و سیستم‌های بانکی مقاوم‌تر. **انتشارات کمیته نظارت بانکی بال**، ترجمه معاونت بانک مرکزی، انتشارات: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

مهرانی، کاوه و محمد حسین صفرزاده. (۱۳۹۰). تبیین ارتباط بین سود با حاکمیت شرکتی با رویکرد بومی. **مجله دانش حسابداری ۷**: ۶۸- ۹۲.

مؤمنی، منصور. (۱۳۸۵). مباحث نوین تحقیق در عملیات. **دانشکدهٔ مدیریت دانشگاه تهران**، انتشارات دانشگاه.

Andrieș, A.M., M. Căpraru, and S. Nistor. (2018). Corporate Governance and Efficiency in Banking: Evidence from Emerging Economies. **Applied Economics** 34(1): 246-281.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]

Anginer, D., A. Demirguc-Kunt, H. Huizinga, and K. Ma. (2018). Corporate governance of banks and financial stability. **Journal of Financial Economics** 130(2): 327-346.

Ferrarini, G. (2017). Understanding the Role of Corporate Governance in Financial Institutions: A Research Agenda. **European Corporate Governance Institute (ECGI)**, Law Working Paper No. 347/2017.

Grassa, R., and H. Matoussi. (2014). Corporate governance of Islamic banks: A comparative study between GCC and Southeast Asia countries. **International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management** 7(3): 346 – 362.

John, K., S. De Masi, and A. Paci. (2016). Corporate Governance in Banks. **Corporate Governance an International Review** 24(3): 303–321.

Levine., R. (2017). The Corporate Governance of Banks: A Concise Discussion of Concepts and Evidence. **Journal of Economic Literature** 35(4): 46-67.

Masry, A., T. Abdelfattah, and E. Elbahar. (2016). Corporate Governance and Risk Management in GCC Banks. **Corporate Ownership and Control Journal** 13(3): 8-16.

Mehran, H., and L. Mollineaux. (2012). Corporate governance of financial institutions. **Staff Report, Federal Reserve Bank of New York** 539: 1-43.

Prowse, S. (1995). Corporate governance in an international perspective: a survey of corporate control mechanisms among large firms in the US, **Japan and Germany. Financial Markets**, **Institutions and Instruments** 4(1): 1-63.

The Basel Committee on Banking Supervision (2010). Basell3: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. **Bank for International Settlements Communications**, Basell, Switzerland.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-20]